

Mentálhigiéné és Pszichoszomatika 15 (2014) 3, 187–202
DOI: 10.1556/Mental.15.2014.3.2

A Remény Skála magyar változatának (AHS-H) pszichometriai jellemzői

MARTOS TAMÁS^{1*} – LAKATOS CSILLA² – TÓTH-VAJNA RITA²

¹Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, Budapest

²Semmelweis Egyetem, Doktori Iskola, Budapest

(Beérkezett: 2014. május 1.; elfogadva: 2014. július 15.)

Elméleti háttér: A Snyder és munkatársai (1991) által kidolgozott Remény Skála (Adult Hope Scale, AHS) az egyik leggyakrabban használt mérőeszköz a remény konstruktumának mérésére. A kérdőívet számos nyelvre lefordították, ám magyar fordítás mind ez idáig nem készült. *Cél:* A tanulmányban bemutatjuk a Remény Skála magyar adaptációját (AHS-H), valamint pszichometriai jellemzőit. *Módszer:* Három, felnőtt válaszadókkal folytatott kérdőív keresztmetszeti vizsgálat (N = 1749, 746 férfi és 1041 nő) adatait elemezzük. Az AHS-H mellett mértük az étellel való elégedettséget, az élet értelmességét, a reménytelenséget, az optimizmust, illetve a társas kíváncsiság irányába való torzítást is. *Eredmények:* Az AHS-H konfirmatív faktorelemzése igazolta egy főlerendelt remény faktor létezését, melyet a skála két alskálájának megfelelő latens faktor egészít ki (Megoldási lehetőségek és Személyes hatóerő). A skála és alskáláinak belső konzisztenciája valamennyi mintában jónak bizonyult (jellemzően 0,8 feletti Cronbach-alfa-értékek). A remény szintje függetlennek bizonyult a társas kíváncsiságtól és a szociodemográfiai változók többségétől (kor, nem, iskolai végzettség), de pozitívan függött össze a szubjektív anyagi helyzettel. A skála megfelelő konvergens és divergens validitást mutatott más mérőeszközökkel, így az étellel való elégedettséggel ($r = 0,501$; $p < 0,001$), az élet értelmességének megtapasztalásával ($r = 0,465$; $p < 0,001$), az optimizmussal ($r = 0,575$; $p < 0,001$) és a reménytelenséggel ($r = -0,569$; $p < 0,001$) való összevetésben. *Következtetések:* A Remény Skála magyar változata megbízható és érvényes mérőeszköz, mely éppúgy jól alkalmazható a remény általános szintjének, mint a remény összetevőinek felmérésére.

Kulcsszavak: remény, reménytelenség, Remény Skála, konfirmatív faktorelemzés, bifaktoriális modell, megbízhatóság, érvényesség

* Levelező szerző: dr. Martos Tamás, Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, 1085 Budapest, Üllői út 26. E-mail: martos.tamas@public.semmelweis-univ.hu

1. Bevezetés

1.1. A konstruktum bemutatása és az eredeti kérdőív kidolgozása

A pozitív lelki egészség vagy más megfogalmazásban a jóllét, illetve pozitív életminőség egyik összetevője a remény mint az ellentmondásos élethelyzetekkel, kihívásokkal való megküzdési stratégiák egyike (Snyder, Rand, & Sigmon, 2002). A remény az egyik legelterjedtebb elmélet szerint a személy célokkal kapcsolatos felfogása, amelyben benne foglaltatik a célokhoz vezető út megtalálása, valamint az ezen való haladás motivációja (Snyder, 1995). E felfogás szerint az ember viselkedését célirányosság határozza meg.

A korábbi leírásokkal ellentétben, melyekben a remény egydimenziós konstruktumként szerepelt, a Snyder és munkatársai (1991) által javasolt kétdimenziós elméletben a reménynek két, egymással összefüggő összetevője van: a *megoldási lehetőségek* (pathway) ismerete és a *személyes hatóerő* (agency). A megoldási lehetőségek komponense a személy azon képességét jelöli, mely segíti őt a vágyott célhoz vezető lehetőségek, utak megtalálásában, a személyes hatóerő komponense pedig a célok eléréséért tett erőfeszítést, az egyén motivációs erejét, mentális energiáját írja le (Snyder és mtsai, 2002).

A fenti elméleti keretbe ágyazottan Snyder és munkatársai (1991) megalkották a Remény Skálát (Adult Hope Scale, AHS). Az első, 45-tételes változathoz faktoranalitikus tételszelekció során azt a nyolc tételt tartották meg a kiinduló készletből, melyek a legtisztábban írták le a remény két komponensét. A nyolc tételt további négy, ún. töltelék-tétellel egészítették ki¹ (Snyder és mtsai, 1991). Mind az első felmérések, mind a későbbi ellenőrző kutatások arra utaltak, hogy a skála megbízhatósága kiváló, a Cronbach-alfa értéke az első vizsgálatok óta rendre 0,7 feletti (pl. Hellman, Pittman, & Munoz, 2012), és jól korrelál a lelki egészséget mérő más kérdőívekkel (Halama & Dedová, 2007; Snyder és mtsai, 1991; Venning, Kettler, Zajac, Wilson, & Elliott, 2011). A skála megbízhatóságát támasztja alá továbbá a Snyder és munkatársai által (1991) közölt teszt-reteszt felmérés, amely egyetemisták körében 0,80, illetve efölötti értéket mutatott.

¹ A töltelék-tételek beillesztésének célja a Remény Skála esetében is az volt (hasonlóan más, szintén egynemű konstruktumot mérő kérdőívekhez), hogy ezek a konstruktumtól eltérő jelentésű tételek csökkentseék a hasonló szövegezésű tételek „monotonitását”. Ilyen módon kisebb annak az esélye, hogy a tételek ismerősége miatt a válaszadókban válaszbeállítódás alakul ki. A Remény Skála esetében például ilyen a „Viták során könnyen alulmaradok” tétele (lásd Függelék).

A Remény Skála az egyik leggyakrabban használt eszköz a remény mérésére: az elmúlt 20 év során több mint 300 közlemény mérőeszközeként szerepelt (Hellman és mtsai, 2012). A pszichometriai elemzések többsége igazolta a kérdőív strukturális validitását (Babyak, Snyder, & Yoshinobu, 1993; Creamer és mtsai, 2009; Roesh & Vaughn, 2006). Míg az elemzések rendre azt mutatják, hogy a kérdőív struktúrája nemi alcsoportok esetében (Babyak és mtsai, 1993; Bailey & Snyder, 2007), továbbá időben és különböző helyzetekben is stabil (Hellman és mtsai, 2012), az életkor szerinti csoportok tekintetében instabilitást találtak (Bailey & Snyder, 2007), ami arra utal, hogy az életkor előrehaladtával a remény jelentése átalakulhat.

Az idézett felmérések általában azt mutatják, hogy a Remény Skála két alskálájának külön, de egymással korreláló faktorként való kezelése jobban illeszkedik az adatokra, mint az egyetlenfaktoros megoldás. Ettől eltérően viszont például Brouwer és munkatársai összehasonlítva az AHS egydimenziós és kétdimenziós modelljét, a két alskála közötti magas korreláció miatt ($r = 0,91$) az egydimenziós modellt javasolták (Brouwer, Meijer, Weekers, & Baneke, 2008). További kritika fogalmazódott meg a kérdőív struktúrájának instabilitása miatt az életkorral kapcsolatos elemzések (Cheavens & Gum, 2000), valamint az etnikai kisebbségek körében (Chang & Banks, 2007) végzett összehasonlító vizsgálatok során.

1.2. A Remény Skálával nyert eredmények

A Remény Skálát kidolgozása óta számos nyelvre lefordították (áttekintni Gana, Daigre, & Ledrich, 2013; Hellman és mtsai, 2012), köztük több európai (pl. szlovák, spanyol, francia) nyelvre, valamint távol-keleti nyelvekre is (kínai, japán), ami a jövőben lehetőséget ad nemzetközi összehasonlító vizsgálatok elvégzésére. A korábban végzett számos vizsgálatból kiemelünk néhány fontosabb eredményt. A pszichometriai ellenőrző vizsgálatok különböző nyelvi változatok esetében és speciális mintákon is rendre azt találják, hogy a Remény Skála megbízható mérőeszköz (Hellman és mtsai, 2012). Amellett, hogy az általános populációban jól használhatónak bizonyult, arra is vannak adatok, hogy a Remény Skála alkalmas lehet klinikai populációk általános állapotának, illetve intervenciók hatékonyságának felmérésére (pl. Arnau, Rosen, Finch, Rhudy, & Fortunato, 2007; Cheavens, Feldman, Woodward, & Snyder, 2006).

A remény magasabb szintje előrejelző tényezőnek bizonyult a depresszió, szorongás és az öngyilkosság esetében mint védőfaktor (Arnau és mtsai, 2007; Davidson, Wingate, Rasmussen, & Sligh, 2009), és az étellel való elégedettség (Bailey, Eng, Frisch, & Snyder, 2007), a mentális egészség

(Halama & Dedová, 2007; Venning és mtsai, 2011) és az egyetemi teljesítmény (Rand, Martin, & Shea, 2011) esetében mint támogató pszichológiai tényező. A remény emellett pozitív összefüggésben áll az optimizmussal (Alarcon, Bowling, & Khazon, 2013; Carifio & Rhodes, 2002), az énhatékonysággal és a koherenciaérzéssel (Davidson, Feldman, & Margalit, 2012), az önértékeléssel, az élettel való elégedettséggel (Du & King, 2013) és a rezilienciával (Ong, Edwards, & Bergeman, 2006).

1.3. A jelen vizsgálat célja

Ahogy a fentiekből látható, a Remény Skála a pozitív mentális működés egy sajátos dimenzióját ragadja meg, mely a remény kognitív-viselkedéses komponenseinek hangsúlyozásán alapul. Magyar fordítás azonban tudomásunk szerint eddig nem készült az eszközzel. A koncepciót ért bírálatok ellenére a skála pszichometriai mutatói megfelelőek, és a nemzetközi szakirodalomban tapasztalható gyakori használata is amellet szól, hogy elkészítsük a magyar fordítást, és bemutassuk az első felmérések során kapott adatokat. Ennek során vizsgáljuk a Remény Skála faktorszerkezetét, megbízhatósági mutatóit és validitását.

2. Módszer

2.1. Minta és eljárás

A Remény Skála pszichometriai elemzését három adatfelvétel segítségével végeztük el. Az egyes adatfelvételek, illetve az általuk képviselt minták legfontosabb jellemzőit az 1. táblázatban mutatjuk be. Az adatgyűjtésben egyetemi (többségükben pszichológus) hallgatók működtek közre, akik különböző egyetemi kurzusok keretében, kényelmi mintavételezéssel vették fel az adatokat. Az adatfelvétel mindhárom esetben az erre a célra létrehozott online felületen keresztül történt. Emellett az időbeli stabilitás elemzése végett egy kisebb részmintán (N = 55 fő, 12 férfi és 43 nő, átlagéletkoruk $40,67 \pm 16,32$, illetve $41,26 \pm 12,56$ év) két hét eltéréssel ugyanazokkal a személyekkel is felvettük a Remény Skálát.

1. táblázat. A vizsgálatban elemzett minták leíró statisztikája, valamint a Remény Skála alapvető pszichometriai jellemzői

Sor-szám	Felvétel éve és módja	Felvett kérdőívek	Elem-szám	Iskolai végzettség	Életkori csoportok	AHS-H		
						teljes (férfi, % / nő, %)	alapfokú / középfokú / felsőfokú	25 év és alatta / 26–45 év / 46 év és fölötté
1.	2010–2012 online	AHS-H SWLS-H MLQ-H	596 (257, 43,1% / 339, 56,9%)	15 (2,5%) / 312 (52,3%) / 269 (45,1%)	323 (54,2%) / 153 (25,7%) / 118 (19,8%)	0,901	5,78	1,11
2.	2011–2012 online	AHS-H SWLS-H MLQ-H EPQ-L	294 (121, 41,2% / 173, 58,8%)	3 (1,0%) / 133 (45,2%) / 158 (53,7%)	23 (7,8%) / 150 (51,0%) / 121 (41,2%)	0,878	5,77	1,01
3.	2013–2014 online	AHS-H SWLS-H BHS LOT-R	859 (368, 42,8% / 491, 57,2%)	4 (0,5%) / 596 (69,4%) / 259 (30,2%)	718 (83,6%) / 130 (15,1%) / 11 (1,3%)	0,887	5,80	1,09
Teljes minta			1749 (746, 42,7% / 1003, 57,3%)	22 (1,3%) / 1041 (59,5%) / 686 (39,2%)	1042 (61,2%) / 387 (22,7%) / 267 (15,7%)	0,880	5,79	1,07

Megjegyzés: A nem 100%-ra összegződő adatok esetén az adott mintában hiányzó adatok vannak. AHS-H = Remény Skála; SWLS-H = Élettel való Elégedettség Skála; MLQ-H = Élet Értelme Kérdőív; EPQ-L = Eysenck Személyiség-kérdőív Hazugság alszálaja; BHS = Beck Reménytelenség Skála; LOT-R = Életszemlélet Teszt

2.2. Eszközök

Az alábbiakban röviden ismertetjük a Remény Skála (AHS-H) elemzésekor felhasznált mérőeszközöket. Mivel különböző kutatásaink során eltérő kérdőívcsomagokat vettünk fel, az 1. táblázatban összefoglaltuk azt is, hogy az egyes mérőeszközök mely adatbázisokban szerepeltek. Az egyes mérőeszközöknél (a Remény Skálát kivéve) az elemzésben elérhető összes esetre számított Cronbach-alfa-értékeket közöljük.

Remény Skála (AHS-H; eredeti, angol nyelvű változata: Snyder és mtsai, 1991). A kérdőív fordítása három független fordító bevonásával történt, a végleges szövegváltozatot a fordítók közötti egyeztetéssel alakítottuk ki. A 12-tételes skála az általános (globális) reményt méri nyolcfokú Likert-skálán (1 = egyáltalán nem igaz rám, 8 = teljesen igaz rám). A 12 tételből négy tétel töltelék-tétel, melyet nem értékelünk ki. A *Megoldási lehetőségek* és a *Személyes hatóerő* alskáláihoz egyaránt 4-4 tétel tartozik (lásd a Függelékben). A Cronbach-alfa értékeit az egyes almintákra szintén az 1. táblázat tartalmazza.

Beck Reménytelenség Skála (BHS, magyar változata: Perczel Forintos, Salai, & Rózsa, 2001). A 20-tételes kérdőív a jövővel kapcsolatos általános reménytelenséget méri. Elsősorban olyan tapasztalatokat sorol fel, melyek klinikai szempontból relevánsak lehetnek, azaz amelyekkel az egyetértés, illetve tagadás például egy lehetséges öngyilkossági készletésre utalhat. Az egyes tételekre igen vagy nem válaszlehetőségekből kell választani (Cronbach-alfa = 0,868).

Életszemlélet Teszt (LOT-R, magyar változata: Bérdi & Köteles, 2010). A kérdőív a jövővel kapcsolatos optimista vagy pesszimista diszpozíció erősségét méri hétfokú Likert-skálán (1 = egyáltalán nem értek egyet, 7 = teljesen egyetértek). Az összesített pontszámot az optimista és a fordított pesszimista tételek összegzése adja (Cronbach-alfa = 0,859).

Élettel Való Elégedettség Skála (SWLS-H, magyar változata: Martos, Sallay, Désfalvi, Szabó, & Ittész, 2014). Az SWLS-H öttételes kérdőív, valamennyi tétel egyenesen mér, a válaszadók hétfokú skálán adhatják meg az állításokkal való egyetértésük mértékét (1 = egyáltalán nem értek egyet, 7 = teljes mértékben egyetértek). A skála pontszámát a tételekre adott válaszok összegzése adja, a magasabb érték magasabb étellel való elégedettséget jelez. A skála belső megbízhatósága magas (Cronbach-alfa = 0,878).

Élet Értelme Kérdőív (MLQ-H, magyar változata: Martos & Konkoly Thege, 2012). A tíztételes kérdőív öt tétel az értelmesség megélését (MLQ-P, Presence), míg öt az értelem keresését méri (MLQ-S, Search). A válaszadás hétfokú Likert-skálán történik (1 = egyáltalán nem igaz, 7 = teljesen igaz). A Cronbach-alfa értéke 0,908 és 0,859 volt a két alskála esetében.

EPQ Hazugság Skála (EPQ-L, magyar változata: Eysenck & Matolcsy, 1984). A társas kívánatosság irányába való torzítás mérésére alkalmaztuk az Eysenck Személyiség-kérdőív Hazugság alskáláját. A 21 tételre igen-nem válaszformátumban kell válaszolni, a magasabb összegzett érték nagyobb torzításra utal (Cronbach-alfa = 0,747).

Szubjektív egészségi állapot. Egy kérdés mérte a válaszadó saját egészségi állapotára vonatkozó értékelését: „Összességében milyenek értékeli az egészségi állapotát?” Az öt válaszlehetőség a *nagyon rossztól* a *kiválóig* terjedt. *Szubjektív anyagi helyzet.* A válaszadó saját anyagi helyzetére vonatkozó értékelését egy tízfokú skálán mértük, melynek végpontjai: 1 = nagyon rossz, 10 = nagyon jó.

3. Eredmények

3.1. Strukturális elemzés

A skála nyolc „értékes”, tehát a Megoldási lehetőségek és a Személyes hatóerő alskáláihoz sorolt négy-négy tételén konfirmatív faktorelemzést végeztünk. Három modellt teszteltünk: 1) egyfaktoros, egydimenziós modell, melyben egyetlen latens remény-faktor magyarázza az összes tételt; 2) kétfaktoros modell, ahol a Megoldási módok és a Személyes hatóerő alskálák tételei egymástól elkülönülő, de egymással korreláló latens faktorokon töltenek és 3) bifaktoriális modell, melyben egyrészt egyetlen latens remény-faktor az összes tételt magyarázza, másrészt a két alskálának megfelelő két további latens faktor külön-külön további magyarázó erőt képvisel a négy-négy megfelelő tétel szempontjából. Bár a harmadik modellt elsősorban a második modell viszonylag gyenge illeszkedése miatt teszteltük, elméleti szempontból is elmondható, hogy a bifaktoriális modellek tesztelése újabban előtérbe került olyan esetekben, amikor egy fölérendelt faktor képvisel egy általános konstruktumot, mely több összefüggő, de el is különülő jellemzőből épül fel (részletesen lásd Chen, Hayes, Carver, Laurenceau, & Zhang, 2012).

Az elemzéseket maximum likelihood becsléssel végeztük, a modellek illeszkedését a Hu és Bentler (1999) által javasolt határértékekhez képest vizsgáltuk. Az egyfaktoros megoldás illeszkedése viszonylag gyenge volt, de a kétfaktoros megoldás is elmaradt az optimálistól (pl. TLI < 0,90; RMSEA > 0,06). A bifaktoriális modell viszont kiválóan illeszkedett az adatokra: a faktortöltések azt jelzik, hogy valóban létezik egy általános remény-konstruktum, és ehhez képest a két alskála tételei kiegészítő magyarázó varianciát képviselnek. Ezt az értelmezést erősíti, hogy a specifikus latens fak-

torokon a faktortöltések jellemzően kisebbek, mint az általános faktoron, sőt a 8-as és a 9-es tételek esetében gyakorlatilag a nullával egyenlők. A modellek közötti különbséget tesztelő $\Delta\chi^2$ -statisztika minden modell között szignifikáns eltérést jelzett.

2. táblázat. A Remény Skála konfirmatív faktorelemzése: faktorsúlyok és illeszkedési mutatók

Tétel	Egyfaktoros modell	Két korreláló faktor modell		Bifaktoriális modell		
	Remény	ML	SzH	Remény	ML	SzH
1.	0,707	0,762		0,633	0,489	
4.	0,607	0,662		0,526	0,468	
6.	0,771	0,819		0,708	0,392	
8.	0,740	0,712		0,776	0,045	
2.	0,719		0,752	0,692		0,219
9.	0,638		0,614	0,689		-0,029
10.	0,614		0,692	0,576		0,356
12.	0,695		0,793	0,654		0,724
χ^2	698,4	443,8		93,6		
df	20	19		13		
p	<0,001	<0,001		<0,001		
χ^2/df	34,92	23,36		7,20		
NFI	0,865	0,914		0,982		
TLI	0,763	0,844		0,957		
CFI	0,868	0,917		0,984		
RMSEA	0,080	0,065		0,034		

ML = Megoldási lehetőségek alskála; SzH = Személyes hatóerő alskála

3.2. Megbízhatóság

A teljes, nyolctételes Remény Skála megbízhatósági adatait az 1. táblázatban adjuk meg: eszerint a skála belső konzisztenciája mindegyik almintában kiváló. Ha külön alskálákként kezeltük a 4-4 tételt, azt találtuk, hogy a három almintán mindegyikében jó volt az alskálák megbízhatósága is (Cronbach-alfa $\geq 0,765$). Továbbá rendre 0,651 és 0,737 közötti mértékű korrelációs együttható jellemezte a két alskála együttjárását, és legalább 0,911-es erősséggel korreláltak a két alskálából átlagolt teljes remény-pontszámmal

(minden esetben $p < 0,001$). Mindez megerősíti a faktorelemzés azon eredményét, hogy a két alskála jelentős részben egy közös konstruktum kifejeződése. A további korrelációs elemzéseket ezért a teljes, egydimenziós remény-pontszám alapján mutatjuk be, megjegyezzük azonban, hogy valamennyi elemzést elvégeztük a két alskálára is, és sehol nem találtunk olyan mintázatot, amely karakteresen különbözött volna az összegzett skálával szerzett eredményektől. Egy kisebb almintán vizsgálva ($N = 55$; $p < 0,001$) továbbá 0,72-es erősségű interkorrelációt találtunk a kéthetes különbséggel felvett adatokban, ami elfogadható időbeli stabilitást jelez.

3.3. Összefüggés szociodemográfiai változókkal

Egy 890 fős almintán hierarchikus lineáris regresszióelemzéssel vizsgáltuk, hogy a remény milyen módon függ össze alapvető szociodemográfiai jellemzőkkel. A nem ($\beta = -0,061$), az életkor ($\beta = 0,064$ és $0,091$ a 25–45 éves és a 45 év feletti csoportokra a 25 év alattiakhoz képest) és az iskolai végzettség nem bizonyult szignifikáns előrejelző változónak ($\beta = 0,003$ és $-0,008$ a közép- és felsőfokú végzettségűek esetén az alapfokú végzettségűekhez képest). A remény egyetlen előrejelzője a szubjektív anyagi helyzet volt ($\beta = 0,203$; $p < 0,001$). A teljes modell a variancia mindössze 4,9%-át magyarázta ($F = 7,59$; $p < 0,001$).

3.4. Konvergens és divergens validitás

Az összesített remény-pontszám pozitívan, közepesen erősen korrelál a hasonló konstruktumokkal (optimizmus: $r = 0,575$; $p < 0,001$, reménytelenség: $r = -0,569$; $p < 0,001$; mindkét esetben $N = 859$), továbbá pozitívan, de nem túl erősen korrelál az élet értelmességének megtapasztalásával, valamint az étellel való elégedettséggel ($r = 0,465$; $p < 0,001$; $N = 1749$, illetve $0,465$; $p < 0,001$, a fenti sorrendben). A remény pozitívan korrelált továbbá a szubjektív egészségi állapottal és a szubjektív anyagi helyzettel ($r = 0,289$ és $0,153$, a fenti sorrendben, $N = 890$; $p < 0,001$), és viszonylag kevésbé volt érzékeny a társas kívánatosság irányába való torzításra, amit az EPQ Hazugság Skálájával való alacsony korreláció mutatott ($r = 0,104$; $p < 0,05$; $N = 1361$).

3.5. Inkrementális validitás

A rendelkezésünkre álló adatbázisok összetételéből következően két almintán egy-egy hierarchikus lineáris regresszióelemzésben vizsgáltuk, hogy a Remény Skála rendelkezik-e többlet magyarázó erővel az étellel való elégedettséggel mint függő változóval kapcsolatban. Az első almintában és az élet értelmességéhez képest tudtuk ezt vizsgálni, a második almintában pedig az optimizmussal összehasonlítva (3. táblázat). Mindkét minta esetében a szociodemográfiai háttérváltozókra is kontrolláltuk a modelleket (az első esetben a modellben szerepelt a szubjektív anyagi helyzet is).

Az eredmények azt mutatják, hogy a Remény Skála a többi jellemzőtől függetlenül az étellel való elégedettség önálló prediktora mind az élet értelmességéhez ($\Delta R^2 = 5,7\%$; $F = 77,08$; $p < 0,001$), mind pedig az optimizmushoz képest ($\Delta R^2 = 4,5\%$; $F = 78,75$; $p < 0,001$). Egy alternatív elemzésben az összesített remény-pontszám helyett a két alskálát alkalmaztuk a 3. lépésben. Az eredmények gyakorlatilag az itt bemutatott mintázatot követték²,

3. táblázat. A remény szerepe az étellel való elégedettség előrejelzésében: hierarchikus lineáris regresszióelemzések

	1. modell			2. modell		
	Béta	R ²	F	Béta	R ²	F
<i>1. lépés</i>		0,192	24,43***		0,192	24,43***
Nem	0,021			0,047		
Életkor 1. (25–45 vs. <25)	-0,085**			-0,085**		
Életkor 2. (>45 vs. <25)	-0,136***			-0,005		
Iskolázottság 1. (közép vs. alap)	0,052			-0,290		
Iskolázottság 2. (felső vs. alap)	0,080			-0,260		
Szubjektív anyagi helyzet	0,394***					
<i>2. lépés</i>		0,139	63,96***		0,139	63,96***
Értelmesség megélése	0,351***					
Értelmesség keresése	-0,069**					
Optimizmus				0,382***		
<i>3. lépés</i>		0,057	77,08***		0,045	78,75***
Remény	0,246***			0,292***		
<i>Teljes modell</i>		0,375	72,80***		0,498	97,16***
N	890			859		

Megjegyzés: A béta együtthatók a végleges modellekből származnak. **p < 0,01; ***p < 0,001

² Helytakarékossági okokból ezek bemutatásától itt eltekintünk, de kérésre megküldjük az érdeklődők számára.

azzal a kiegészítéssel, hogy az összpontszám helyett a Személyes hatóerő alskála képviselte az inkrementális magyarázó erőt, míg a Megoldási lehetőségek alskála együtthatói gyakorlatilag a nullával voltak egyenlők.

4. Megbeszélés

Tanulmányunkban bemutattuk a Snyder-féle Remény Skála magyar változatát (AHS-H). A kérdőív pszichometriai vizsgálata alapján összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a skála struktúrája megfelel az elméleti modellnek, a teljes skála, valamint az alskálák belső konzisztenciája is kiváló és – egy kisebb mintán vizsgálva – megfelelő mértékű időbeli stabilitást mutatott. Más pozitív pszichológiai mérőeszközökkel korreláltatva az eredmények a szakirodalmi adatokkal egybehangzó irányúak voltak, de a korrelációs együtthatók közepes mértéke azt jelezte, hogy az AHS-H olyan jellemzőt mér, ami nem redukálható például az optimizmusra, az élet értelmességének megtapasztalására vagy a reménytelenség más konstruktumára sem.

A remény ezenkívül az étellel való elégedettség – szociodemográfiai változóktól és más pszichológiai jellemzőktől, egyfelől az élet értelmességétől és (ami talán még fontosabb) egy másik elemzésben az optimizmustól is – független prediktorának bizonyult. Ez is arra utal, hogy a remény konstruktuma önálló magyarázó erővel bír (vö. Alarcon és mtsai, 2013). A skála emellett kevésbé érzékeny a társas kívánatosság irányába való torzításra, ami további érv az alkalmazása mellett. A szociodemográfiai jellemzők közül a szubjektív anyagi helyzettel függött össze pozitívan, ami arra utal, hogy a remény vizsgálata során ezt a tényezőt is érdemes figyelembe venni.

Az általános értékeléshez néhány fontos kiegészítést érdemes hozzáfűzni. A bemutatott elemzésben tudomásunk szerint elsőként ellenőriztük a Remény Skála bifaktoriális szerkezetét, mely a kétfaktoros megoldásnál jobbnak mutatkozott. Ez arra utal, hogy a későbbi elméleti és empirikus modellépítések során egyszerre érdemes figyelembe venni a remény általános konstruktumát, illetve azt a kiegészítő varianciát, amit a két alskála önállóan képvisel. Elemzésünk egyúttal igazolja azokat a felvetéseket, melyek általánosságban is a bifaktoriális modellek érvényessége mellett érvelnek (Chen és mtsai, 2012). Érdemes lenne a továbbiakban vizsgálni például a két dimenzió egymáshoz való viszonyát: kiegészítő regressziós elemzésünkben a Személyes hatóerő alskála bizonyult önálló magyarázó erővel bíró konstruktumnak, ami arra utal, hogy a megoldási módok ismerete elsősorban nem önmagában, hanem a megvalósításhoz kapcsolódó

6. Számos megoldási lehetőséget ki tudok gondolni, hogy elérjem a számomra fontos dolgokat az életben.	1 2 3 4 5 6 7 8
7. Aggódok az egészségem miatt.	1 2 3 4 5 6 7 8
8. Még ha mások el is csüggednek, én tudom, hogy képes vagyok megoldani a problémát.	1 2 3 4 5 6 7 8
9. A múltbeli tapasztalataim jól felkészítettek a jövőmre.	1 2 3 4 5 6 7 8
10. Elég sikeres voltam eddig az életben.	1 2 3 4 5 6 7 8
11. Általában azon kapom magam, hogy éppen aggódok valami miatt.	1 2 3 4 5 6 7 8
12. Elérem a magam elé kitűzött célokat.	1 2 3 4 5 6 7 8

Személyes hatóerő (Agency) alszála: 2, 9, 10, 12. Megoldási lehetőségek (Pathways) alszála: 1, 4, 6, 8. A teljes Remény Skála a kettő összege (a további tételek töltelék-tételek).

Irodalom

- Alarcon, G.M., Bowling, N.A., & Khazon, S. (2013). Great expectations: A meta-analytic examination of optimism and hope. *Personality and Individual Differences, 54*, 821–827.
- Arnau, R.C., Rosen, D.H., Finch, J.F., Rhudy, J.L., & Fortunato, V.J. (2007). Longitudinal effects of hope on depression and anxiety: A latent variable analysis. *Journal of Personality, 75*, 43–64.
- Babyak, M.A., Snyder, C.F., & Yoshinobu, L. (1993). Psychometric properties of the Hope Scale: A confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality, 27*, 154–169.
- Bailey, C.T., Eng, W., Frisch, M.B., & Snyder, C.R. (2007). Hope and optimism as related to life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology, 2*, 168–175.
- Bailey, T.C., & Snyder, C.R. (2007). Satisfaction with life and hope: A look at age and marital status. *The Psychological Record, 57*, 233–240.
- Bérdi, M., & Köteles, F. (2010). Az optimizmus mérése: az Életszemlélet Teszt átdolgozott változatának (LOT-R) pszichometriai jellemzői hazai mintán. *Magyar Pszichológiai Szemle, 65*, 273–294.
- Brouwer, D., Meijer, R.R., Weekers, A.M., & Baneke, J.J. (2008). On the dimensionality of the Dispositional Hope Scale. *Psychological Assessment, 20*, 310–315.
- Carifio, J., & Rhodes, L. (2002). Construct validities and the empirical relationships between optimism, hope, self-efficacy, and locus of control. *Work: A Journal of Prevention, Assessment and Rehabilitation, 19*, 125–136.
- Chang, E.C., & Banks, K.H. (2007). The color and texture of hope: Some preliminary findings and implications for hope theory and counseling among diverse racial/ethnic groups. Letöltve: 2014. 05. 10-én: http://digitalcommons.iwu.edu/psych_scholarship/2.
- Cheavens, J., & Gum, A. (2000). Gray power: Hope for the ages. In C.R. Snyder (Ed.), *Handbook of hope theory, measures and applications* (201–221). San Diego: Academic Press

- Cheavens, J.S., Feldman, D.B., Woodward, J.T., & Snyder, C.R. (2006). Hope in cognitive psychotherapies: On working with client strengths. *Journal of Cognitive Psychotherapy, 20*, 135–145.
- Chen, F.F., Hayes, A., Carver, C.S., Laurenceau, J.P., & Zhang, Z. (2012). Modeling general and specific variance in multifaceted constructs: A comparison of the bifactor model to other approaches. *Journal of Personality, 80*, 219–251.
- Creamer, M., O'Donnell, M.L., Carboon, I., Lewis, V., Densley, K., McFarlane, A., et al. (2009). Evaluation of the Dispositional Hope Scale in injury survivors. *Journal of Research in Personality, 43*, 613–617.
- Davidson, C.L., Wingate, L.R., Rasmussen, K.A., & Shish, M.L. (2009). Hope as a predictor of interpersonal suicide risk. *Suicide and Life-Threatening Behavior, 39*, 499–507.
- Davidson, O.B., Feldman, D.B., & Margalit, M. (2012). A focused intervention for 1st-year college students: Promoting hope, sense of coherence, and self-efficacy. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied, 146*, 333–352.
- Du, H., & King R.B. (2013). Placing hope in self and others: Exploring the relationships among self-construals, locus of hope, and adjustment. *Personality and Individual Differences, 54*, 332–337.
- Eysenck, S.B.G., & Matolcsi Á. (1984). Az Eysenck-féle Személyiség Kérdőív (EPQ) magyar változata: a magyar és az angol felnőttek összehasonlító vizsgálata. *Pszichológia, 4*, 231–240.
- Gana, K., Daigre, S., & Ledrich, J. (2013). Psychometric properties of the French version of the Adult Dispositional Hope Scale. *Assessment, 20*, 114–118.
- Halama, P., & Dedová, M. (2007). Meaning in life and hope as predictors of positive mental health: Do they explain residual variance not predicted by personality traits? *Studia Psychologica, 49*, 191–200.
- Hellman, Ch.M., Pittman, M.K., & Munoz, R.T. (2012). The first twenty years of the will and the ways: An examination of score reliability distribution on Snyder's Dispositional Hope Scale. *Journal of Happiness Studies, 14*, 723–729.
- Hu, L., & Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*, 1–55.
- Martos, T., & Konkoly Thege, B. (2012). Aki keres, és aki talál – az élet értelmessége keresésének és megélésének mérése az Élet Értelme Kérdőív magyar változatával. *Magyar Pszichológiai Szemle, 67*, 125–149.
- Martos, T., Sallay, V., Désfalvi, J., Szabó, T., & Itzész, A. (2014). Az Élettel való Elégedettség Skála magyar változatának (SWLS-H) pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika, 15*, 289–303.
- Ong, A.D., Edwards, L.M., & Bergeman, C.S. (2006). Hope as a source of resilience in later adulthood. *Personality and Individual Differences, 41*, 1263–1273.
- Perczel Forintos, D., Sallai, J., & Rózsa, S. (2001). A Beck-féle Reménytelenség Skála pszichometriai vizsgálata. *Psychiatria Hungarica, 16*, 632–643.
- Rand, K.L., Martin, A.D., & Shea, A.M. (2011). Hope, but not optimism, predicts academic performance of law students beyond previous academic achievement. *Journal of Research in Personality, 45*, 683–686.
- Roesch, S., & Vaughn, A. (2006). Evidence for the factorial validity of the Dispositional Hope Scale: Cross-ethnic and cross-gender measurement equivalence. *European Journal of Psychological Assessment, 22*, 78–84.

- Snyder, C.R. (1995). Conceptualising, measuring and nurturing hope. *Journal of Counseling and Development*, 73, 355–360.
- Snyder, C.R., Harris, C., Anderson, J.R., Holleran, S.A., Irving, L.M., Sigmon, S.T., et al. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 570–585.
- Snyder, C.R., Rand, K.L., & Sigmon, D.R. (2002). Hope theory. A member of the positive psychology family. In C.R. Snyder, & S. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (257–276). New York: Oxford University Press.
- Venning, A., Kettler, L., Zajac, I., Wilson, A., & Elliott, J. (2011). Is hope or mental illness a stronger predictor of mental health? *International Journal of Mental Health Promotion*, 13, 32–39.

Köszönetnyilvánítás

A kézirat elkészítését az OTKA PD 105685 számú kutatási pályázat támogatta. Köszönettel tartozunk továbbá Ittzés Andrásnak (Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, Budapesti Corvinus Egyetem KeTK, Biometria és Agrárinformatika Tanszék) a konfirmatív faktorelemzés elkészítéséhez nyújtott támogatásáért.

Szerzői munkamegosztás

Martos Tamás: kérdőívfordítás, adatgyűjtés megtervezése és lebonyolítása, statisztikai számítások. Lakatos Csilla: elméleti áttekintés, az eredmények értelmezése. Tóth-Vajna Rita: adatgyűjtés megtervezése és lebonyolítása, számítások.

Psychometric properties of the Hungarian version of the Adult Hope Scale (AHS-H)

MARTOS, TAMÁS – LAKATOS, CSILLA – TÓTH-VAJNA, RITA

Background: The Adult Hope Scale (Snyder et al., 1991) is a widely applied measure for assessing dispositional hope. While it was translated into several languages, there has been no available Hungarian version to the present. *Aim:* In our study we present the Hungarian adaptation of the Adult Hope Scale (AHS-H) and its psychometric properties. *Method:* Data from three cross-sectional questionnaire studies (N = 1749, 746 male, 1041 female) are analyzed. Besides the construct of hope, we measured life satisfaction, meaning in life, optimism, hopelessness as well as social desirability. *Results:* Confirmatory factor analysis provided evidence for a bifactorial model of hope with a general latent Hope factor and two latent factors for the items of the two subscales (Pathways and Agency) separately. Measures of internal consistency were adequate for the whole scale and for the subscales

as well (typically Cronbach's alphas ≥ 0.8). **Level of hope was largely independent of sociodemographic characteristics (gender, age, education), as well as of social desirability, but positively correlated with subjective financial status.** Moreover, AHS-H showed adequate convergent and discriminant validity with regard to other measures, for example life satisfaction ($r = 0.501, p < 0.001$) **the presence of meaning in life ($r = 0.465, p < 0.001$), optimism ($r = 0.575, p < 0.001$), and hopelessness ($r = -0.569, p < 0.001$).** *Conclusions:* The Hungarian version of the Adult Hope Scale is a reliable and valid measure for assessing the global level as well as the specific domains of hope.

Keywords: hope, hopelessness, Adult Hope Scale, confirmative factor analysis, bifactorial model, reliability, validity